

Kalbos raida ikimokykliniame amžiuje

Pirmieji vaiko gyvenimo metai – kalbos supratimo ir pirmųjų žodžių tarimo tarpsnis

- 2 mėn.** Taria atskirus garsus, neturinčius apibrėžtos reikšmės, dažniausiai skiriamus mamai.
- 3 mėn.** Prasideda eksperimentai su balsėmis „a-a-a“, „e-e-e“. Guguoja.
- 5 mėn.** Melodingas čiauškėjimas.
- 6 mėn.** Atsitiktinis vapėjimas, tobulėja skiemenavimas („te-te-te“, „ma-ma-ma“), vaikas bando imituoti girdimus garsus.
- 7 mėn.** Čiauška, ima suprasti žodžių prasmę.
- 8 mėn.** Veblena. Vaikas mokosi ištarti garsus, pamėgdžioja suaugusius, ne visada suprasdamas prasmę (kaip aidas).
- 10 mėn.** Įsiklauso į suaugusiųjų kalbą, supranta vis daugiau žodžių, mėgdžioja juos.
- 11 mėn.** Garsai tariami savo nuožiūra, tačiau jų sumažėja. Prasideda tylos laikotarpis – pasiruošimas prasmingam kalbėjimui.
- 12 mėn.** Vaikas jau **moka apie 10 paprastų** žodelių ir pamėgdžioja išgirstą naują žodį. Supranta apie 20-30 žodžių.

Kreiptis pagalbos reikėtų, jeigu:

- *Kūdikis pirmąjį gyvenimo pusmetį ir vėliau nepradeda skleisti jokių garsų.*
- *Kūdikis nereaguoja į garsus, arba reaguoja tik į labai stiprų garsą.*
- *Savo norus reiškia tik aktyviai gestikuluodamas rankomis.*

Antrieji vaiko gyvenimo metai – tai aktyviosios kalbos raidos etapas; autonominė („sava“) vaikų kalba.

Vaikas turi pradėti tarti pirmuosius prasmingus žodžius (pirmiausiai išmoksta suprasti artimiausių aplinkos daiktų pavadinimus, paskui – suaugusiųjų vardus, kūno, veido dalių pavadinimus ir t.t.).

Nuo **1,5 metų** vienu ir tuo pačiu žodžiu vaikas vadina keletą dalykų, pvz. „duo“ (duok, duona); „ma“ (mano, mama, mažas).

Šiuo amžiaus tarpsniu žodžiai kartais iškraipomi praleidžiami priebalsiai (suknelę lygink = sukelę lygik) .

2 metų mažyliai susieja žinomus žodžius su paveikslėlyje matomu vaizdu (rodo meškutį, kamuolį, saulytę ir t.t.).

Pradedant trečiuosius metus „sava“ vaiko kalba turi virsti prasminga, atitikti gimtosios kalbos modelį.

Vaikas turėtų žinoti nuo 30 iki 300 žodžių ir kalbėti 2-3 žodžių sakiniais.

Kreiptis pagalbos reikėtų, jeigu:

- *Vaikas baigdamas antruosius gyvenimo metus netaria prasmingų žodelių.*
- *Neparodo daiktų paveikslėlyje.*
- *Nesupranta ir nevykdo paprastų prašymų (atnešk lėlę; paimk batą).*
- *Netaria dviejų žodžių frazių (katė miau; noriu gerti).*
- *Kas mėnesį neišmoksta bent vieno naujo žodžio.*

Kalbos raida ikimokykliniame amžiuje

Tretieji vaiko gyvenimo metai

Vaikas kalba sakiniais, sakiniai vis sudėtingesni.

Uždavinėja klausimus – mokosi bendrauti.

Kalbėdamas keičia intonacijas, domisi rimuotais eilėraštauais.

Dar daro nemažai gramatinių klaidų, gali kartoti tuos pačius žodžius, bet apie **4-uosius** metus tai praeina.

Žodynas greit plečiasi. **Apie 3 metus žodyne gali būti apie 1000-1500 žodžių!**

Vartoja 3-4 žodžių sakinius.

Dauguma vaikų nemoka išstarti sudėtingesnių garsų: č, dž, h, r, kai kuriek, g, p, b, l (tęsiasi fiziologinis (natūralus) šveplavimas).

Kreiptis pagalbos reikėtų, jeigu:

Baigdamas trečiuosius metus vaikas kalba savo susikurta kalba, suprantama tik tėvams, bet nesuprantama aplinkiniams.

Jei savo norus reiškia tik aktyviai gestikuluodamas rankomis.

Ketvirtieji vaiko gyvenimo metai

Baigiasi fiziologinis šveplavimas.

Kasdienėje kalboje vaikai gerai taria 2-3-4 skiemenų žodžius.

Tobuliau taria ilgesnius žodžius, tačiau dar pasitaiko, kad sukeičia žodžiuose garsus, kuriuos šiaip jau taria gerai.

Toliau gausėja žodynas. Žodžių atsarga priklauso nuo gyvenimo sąlygų, auklėjimo.

Šiuo metu vaiką domina žodžių forma, jis sukuria naujų žodžių.

Ketvirtųjų metų vaikų kalba gramatiškai gana taisyklinga, klaidų mažėja. Tinkamai vartojami linksniai, skaičiai, giminės, žodžiai tarpusavyje derinami.

Sparčiai tobulėja rišlioji kalba. Pradėdami sakinį jie dažnai sako „o“, ar daro pauzę po pirmo žodžio.

Tėvai gali labai prisidėti prie vaiko kalbos ugdymo be jokių specialių pratybų.

✓ Atkreipkite dėmesį į savo kalbą, kalbėkite pilnais sakiniais, net jei visiems aišku, kurį žodį turėjote mintyse.

✓ Jei kreipiatės tiesiai į vaiką – kalbėkite lėčiau, atskirkite žodžius, reikalaukite iš vaiko to paties.

✓ Pateikite klausimų, ypač ne iš artimos aplinkos, o iš to, ką matė ar patyrė anksčiau – kelionėje, darželyje, pas draugą.

Kalbos raida ikimokykliniame ir priešmokykliniame amžiuje

Penktieji vaiko gyvenimo metai

- ✓ Vaikai gerai taria beveik visas fonemas, sugeba ištartti įvairaus sunkumo žodžius, tačiau kai kurių vaikų fiziologinis šveplavimas dar tęsiasi (dar gali nemokėti tarti garsų r, c, č, dz, dž).
- ✓ Vartojamų žodžių reikšmės gana tikslios, bet šio amžiaus ir vyresni vaikai dar nesupranta daugelio žodžių perkeltinės reikšmės.
- ✓ Ilgėja sakiniai. Tai rodo, kad vystosi vaiko mąstymas.
- ✓ Pradeda vartoti ne tik dialoginę, bet ir monologinę kalbą.
- ✓ Vaikai sunkiai susidaro bendrą pasakojimo schemą. Pasakojimai dažnai be pradžios ir pabaigos, šokinėjama nuo vieno įvykio prie kito, painiojami erdvės bei laiko vaizdiniai.

Šeštieji – septintieji vaiko gyvenimo metai

- ✓ Vaiko žodynas ir visa kalba vis labiau artėja prie suaugusiųjų.
- ✓ Tobulėja sudurtinių žodžių daryba. Šiuo metu vaikai paprastai sužino pagrindinę populiariausių daugiareikšmių žodžių prasmę.
- ✓ Plečiantis pažinimo interesams, vaikas pradeda naudotis kontekstine kalba. Norint ją suprasti, nebūtina žinoti situaciją.
- ✓ 6–7 metais savarankiškai veikdami vaikai kalba daug mažiau. Taip atsitinka dėl besibaigiančios išorinės kalbos perėjimo į vidinę. Tai nėra blogai.
- ✓ ***Tėveliams reikėtų atkreipti dėmesį į išlikusius tarimo trūkumus. Jie gali peraugti į rašytinę kalbą.*** Jei vaikui sunkiai sekasi atskirti žodžio ribas, skiemenuoti, nurodyti garso vietą žodyje – tai gali būti signalas, kad mokydamasis rašyti ir skaityti jis gali turėti sunkumų.

